

POSUDEK DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: **Dospělí lidé s mentálním postižením a náročné životní situace**
Autor práce: **Lenka Šveráková**
Vedoucí práce: **PaedDr. et PhDr. Anna Kucharská, Ph.D.**

Předložená diplomová práce se zabývá problematikou osob s mentálním postižením. Pokud bychom provedli analýzu našich i zahraničních pramenů, zjistili bychom, že v daném tématu profiluje zájem o děti s mentálním postižením, zejména bývá studováno jejich vzdělávání, jejich rodina, možnosti dalšího rozvoje. Zájem o dospělé s mentálním postižením nebývá tak častý.

Autorka si téma zvolila na základě své dlouhodobé pracovní zkušenosti. Orientovala se na období dospělosti, kdy se psycholog může setkávat s různými problémy mentálně postižených osob a podílí se na jejich řešení. Narazila přitom na zajímavý moment – na otázku, jak lidé s mentálním postižením vnímají samotný problém, jaké náročné životní situace prožívají a jak si je uvědomují. Toto zaměření je možné ocenit, protože není zatím příliš probádáno.

Práce byla v průběhu realizace postupně profilována. Měnily se představy o metodologii, což ale nepovažují za škodu. Autorka si postupně vyjasňovala, které momenty považuje za důležité. Za zmínku také stojí to, že velkou práci vykonala na zmapování teorie – jak ve spojení s náročnými životními situacemi v obecné rovině, tak v rovině jedinců s mentálním postižením. Proto také literární část práce tvoří polovinu textu diplomové práce. Na rozdíl od jiných diplomových prací nepovažují obsažnost teorie za problém – naopak, vše, o čem píše, se k tématu vztahuje.

Ocenit je možné to, že autorka pracovala nejenom s naší literaturou – zahraniční prameny čítají téměř pětinu a že postihuje všechny důležité okolnosti vstupujících do problematiky - od vymezení pojmu náročných životních situací, přes jejich specifika v dospívání a dospělosti (věk respondentů), k charakteristice mentálního postižení (charakteristické momenty vývoje, charakteristiky osobnosti mentálně postižených aj.).

Poslední kapitola teoretické části je zaměřena na náročné životní situace u osob s mentálním postižením, čímž si vytváří předpolí pro empirickou část. Popsány jsou události, které mohou být pro jedince s mentálním postižením náročné pro řešení či které se mohou stát zdrojem stresu (vlastní postižení, stěhování, zaměstnání, vztahové problémy aj.). Postihuje, že některé mohou být shodné s většinou populací, jiné jsou pro osoby s mentálním postižením specifické a jiné u mentálně postižených oproti většinové populaci chybí. Věnuje se také jednotlivým projevům, prožívání a uvědomování si problémových situací – i tento aspekt je v empirické části zahrnut.

Po poměrně dlouhé etapě rozmyšlení o vhodné metodě průzkumu diplomandka nakonec zvolila – podle mého názoru vhodně – metodu nestrukturovaného rozhovoru. Zdrojem informací o daném problému se jí stali čtyři respondenti – dospělé osoby s mentálním postižením, ve věku 22 – 33 let, a rozhovoru s nimi předcházeli rozhovory s jejich rodiči (resp. matkami). Náročnost a obsažnost rozhovoru je patrná z jeho přepisu – v přílohách. (Poznámka: možná bych přivítala, kdyby v počátku empirické části, kde se popisuje design průzkumu, byla alespoň stručně uvedena historie respondenta a základní údaje, postupně se dozvídáme o něm i jeho problémech v analýzách, biografické souvislosti jdou „na přeskáčku“)

Je třeba podotknout, že realizace metody rozhovoru u osob mentálně postižených má svá úskalí. Je třeba ptát se tak, aby mentálně postižený jedinec rozuměl, aby byl schopen posoudit, na co se ptáme i aby byl schopen vypovědět. Proto zvolila diplomandka výše uvedený postup, rozhovory s matkami se chtěla na rozhovor s osobami s mentálním postižením připravit. Údaje od rodičů byly také brány v potaz při hodnocení uvědomování si daných náročných situací.

Při zpracování získaných dat autorka postupuje způsobem, že nejdříve předkládá analýzu rozhovoru zaměřeného na náročné životní situace dotyčného z pohledu matky a pak z pohledu jedince s mentálním postižením. V některých případech dochází k detekci podobných kategorií, jindy se pohledy mentálně postiženého od názoru rodiče liší. V analýzách sleduje, co je pro jedince náročným, jak se to navenek projevuje, jak jsou problémy respondenty prožívány a uvědomovány. Ve třech „minikazuistikách“ najdeme i grafické znázornění, které má za cíl zpřehlednit detekované náročné životní situace a které současně znázorňuje rozdíly mezi jednotlivými probandy. Táži se, proč chybí u prvního případu?

V dalším postupu se diplomandka zaměřila na postižení shodných a rozdílných momentů ve vnímání náročných životních situací, snažila se získané údaje zobecnit. Věnuje se jednak jednotlivým kategoriím náročných životních situací (nezvládnutí něčeho, změna, rozdílné představy, interpersonální problémy, minulé negativní události, ovlivňující současnost), ale i oblastem, ve kterých k dílčím obtížím dochází (škola, práce, vztahy s lidmi, vztahy s rodiči, partnerské vztahy, vnímání svého handicapu, budoucnost). Za jakési završení je možné považovat zasazení vnímání náročných životních situací do kontextu vývojových úkolů dospělosti.

Prosím diplomandku, aby se při obhajobě vyjádřila k otázce, které náročné životní situace byly u osob s mentálním postižením detekovány a které jsou typické pro tuto skupinu? Které jsou naopak shodné s většinovou populací? Jak je možné vysvětlit rozdíly mezi chápáním náročných životních situací rodiči a jejich „dospělými“ dětmi? Kterých nálezů si diplomandka cení nejvíce a které by mohly doplnit literární zdroje?

Diplomandka se zhostila svého diplomového úkolu poměrně úspěšně, oceňuji samotné téma i to, že je práce přehledně strukturována a velmi dobře se čte. Doporučuji ji proto k obhajobě. Nejsou zde žádná vážná pochybení, pouze ke konci práce (pravděpodobně pod časovou tísní) se objevují některé formální nedostatky (chybějící písmena, několik pravopisných chyb). Doporučuji autorce, aby se tématem dále zabývala. Diplomovou práci považuji za velmi dobrou.

Praha 15.5.2007

PaedDr. et PhDr. Anna Kucharska, r. n. D.